

Metody germanizace českého hospodářského prostoru v období německé okupace na příkladu Báňské a hutní společnosti Praha[#]

Drahomír Jančík*

Úvod

Báňská a hutní společnost Praha představovala jeden z klíčových podniků československého průmyslu, jenž kromě zcela mimořádného významu hospodářského měl pro československý stát význam strategický vzhledem k napojení na československý zbrojní průmysl. To byl jeden z důvodů, proč na počátku roku 1920 do ní vstoupil francouzský kapitál. Jeden z pěti největších evropských zbrojních koncernů, Schneider et Cie-Creusot Paris, jenž již v Československu ovládl Škodovy závody Plzeň, převzal před vznikem Československa prostřednictvím L'Union Européenne Industrielle et Financière s centrálou v Paříži 44,4 % akcií Báňské a hutní společnosti náležejících vídeňské Boden-Credit-Anstalt a bývalému arcivévodovi Friedrichu Habsburskému. Tím při roztržité držbě akcií si zajistil majoritní účast. Složení managementu Báňské a hutní společnosti kopírovalo akciovou držbu. V roce 1937 měli Francouzi v její správní radě téměř 40 % zastoupení a s Čechy dosahovali tříčtvrtě většiny, přičemž správní radu ještě doplňovali Němci z Čech. Předsedou byl Eugène Schneider, místopředsedou vrchní ředitel Živnostenské banky Jaroslav Preiss.

I.

Do vlastnických a majetkových vztahů Báňské a hutní společnosti se výrazně promítly důsledky mnichovského rozhodnutí, jež československé vládě mj. ukládalo ve lhůtě tří měsíců vyřešit s Polskem jeho územní požadavky. Již v prvních říjnových dnech si Varšava ultimativně vynutila odstoupení Těšínska s významnými průmyslovými aglomeracemi Karviná a Třinec. V nich se nacházel sesterský podnik pražské společnosti Báňská a hutní společnost Karviná-Třinec a.s. Těšín vlastníci šest uhelných dolů, koksárnu, čtyři vysoké pece, ocelárnu, válcovnu, slévárnu, v Bohumíně pak drátovnu, jednu z největších drátoven na evropském kontinentě.¹ Varšava si rozhodně nepřála, aby tyto závody zůstaly pod českým vedením. Počátkem roku 1939 zahájila proto jednání se skupinou francouzských akcionářů Báňské a hutní společnosti Praha o vytvoření samostatné polské akciové společnosti.

[#] Příspěvek je zkráceným dílčím výstupem výzkumného projektu Ministerstva zahraničních věcí České republiky RB 35/19/02 Arizace a germanizace cenných papírů jako instrument k potlačení židovského a českého elementu ve velkopodnikatelském hospodářství protektorátu Čechy a Morava a Říšské župy Sudety.

* Doc. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.; Ústav hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze; Katedra mikroekonomie Fakulty podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze (jancik_d@vse.cz).

1 Staatsarchiv Nürnberg (dále jen StA Nürnberg), fond Kiegsverbrecher Anklage Dokumente (Fotokopien) (dále jen KV Ankl. Dok. Fotok.), Nr. 9009 NI, Přípis W. Pohla ze dne 6. 3. 1941 Gustavu Overbeckovi.

Měsíc po okupaci českých zemí, 15. dubna 1939, vznikla z těšínských podniků Báňské a hutní společnosti společnost nová – Spółka Górnicza-Hutnicza Karwinna-Trzynieć S.A. Cieszyn. Po porážce Polska byla tato společnost převedena jako majetek, na němž participoval francouzský, tj. „nepřátelský“ kapitál, do správy Haupttreuhandstelle Ost, jež do ní počátkem roku 1940 dosadila jako komisařského správce Fritze Werthmanna, člena představenstva koncernu Göring-Werke. Komisařská správa až do konce roku 1940, kdy francouzští držitelé akcií Báňské a hutní společnosti ve změněné situaci vytvořivši se po porážce Francie souhlasili s jejich prodejem.² Jako zprostředkovatel této transakce vystupovala Böhmisches Union-Bank ovládnutá po okupaci českých zemí berlínskou velkobankou Deutsche Bank.

O ovládnutí Báňské a hutní společnosti svedla Böhmisches Union-Bank (tedy Deutsche Bank) zápas se svou konkurentkou, Böhmisches Escompte-Bank, která se v protektorátu stala expoziturou zájmů další berlínské velkobanky, Dresdner Bank. Úspěšnější byla Böhmisches Union-Bank, přesněji řečeno Deutsche Bank, neboť jí zajistila pověření říšského ministerstva hospodářství, aby pro říši vyjednala koupi těch akcií Báňské a hutní společnosti, jež se nacházely v držení francouzské finanční skupiny.³ Obě banky, Böhmisches Union-Bank i Böhmisches Escompte-Bank, současně usilovaly o zlomení výsadního postavení Živnostenské banky vůči Báňské a hutní společnosti spočívající v bankovním spojení. Na podzim 1939 dosáhly svého a Živnostenská banka musela přijmout jejich návrh na podobu nové úvěrové a bankovní smlouvy. Počínaje dnem 1. října 1939 se na jejím financování měla podílet jak Böhmisches Union-Bank, tak Böhmisches Escompte-Bank, přičemž první získala 25 % kvótu, druhá pak 20 %, jež spolu s Živnostenskou bankou poskytl Báňské a hutní společnosti možnost čerpat úvěry až do výše 130 milionů korun.⁴ V rámci dohody o financování Báňské a hutní společnosti byli do její správní rady kooptováni zástupci jednotlivých bank. Za Böhmisches Union-Bank to byl Walter Pohle, za Böhmisches Escompte-Bank ředitel Karl Hölzer a za Živnostenskou banku Vojtěch Mixa.⁵

II.

Zásadní změny ve vedení Báňské a hutní společnosti přinesl počátek války. V okamžiku, kdy Francie vyhlásila válku nacistickému Německu, stal se majoritní balík akcií Báňské a hutní společnosti držený L' Union Européenne Industrielle et Financière součástí tzv. nepřátelského majetku. Rozhodnutím nacistických okupačních úřadů přešla jeho správa do rukou ředitele Böhmisches Union-Bank Waltra Pohla, jenž na lednové valné hromadě v roce 1940 také disponoval největším počtem hlasů. Mohl tedy ovlivnit a také ovlivnil složení správní rady, do níž byli za šest francouzských členů kooptováni noví, tři Němci (Hans Fischböck z vídeňské Credit-Anstalt, Paul Rheinländer z Hermann Göring Reichswer-

2 StA Nürnberg, fond KV Ankl. Dok. Fotok. Nr. 9009 NI, Přípis W. Pohla ze dne 6. 3. 1941 Gustavu Overbeckovi.

3 Tamtéž, Nr. NID 9007, Přípis W. Pohla ředitelství Böhmisches Escompte-Bank ze dne 17. 12. 1940. Srov. Historisches Archiv der Deutschen Bank Frankfurt am Main (dále jen HADB Frankfurt a. M.), Bd. P 06942, Bl. 196, Přípis říšského ministra hospodářství W. Funka předsedovi správní rady Böhmisches Union-Bank (dále jen BUB) O. Röslerovi. Již v létě 1939 vedl Pohle předběžná jednání s Živnostenskou bankou o zřízení bankovního konsorcia k financování výkupu akcií Báňské a hutní společnosti držených francouzskou finanční skupinou. KRÁL, V. (1958): *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938–1945*, sv. II, Praha, ČSAV, 1958, s. 187.

4 Spisovna Ministerstva financí České republiky Praha (dále jen MF ČR Praha), registratura BUB, fasc. 2420, Deutsche Bank Berlin, Filialen separat Bd. 72 (1. 10. 1939–29. 2. 1940), Přípis BUB (Pohle) ze dne 7. 11. 1939 sekretariátu Deutsche Bank v Berlíně.

5 Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA Praha), fond Krajský soud obchodní (dále jen KSO Praha), B XXIII 220, kart. 1957, fol. 163–166.

ke a Hans Westen, průmyslník z Českých Budějovic) a tři Češi (průmyslníci František Janeček a Josef Volman a generální ředitel Antonín Šálek).⁶ Ve správní radě existovala ještě formální parita v českém a německém zastoupení. Jejím předsedou se však stal Němec Georg Günther, prvním místopředsedou Walter Pohle a teprve druhým místopředsedou byl Čech Vojtěch Mixa ze Živnostenské banky. Do Pohlových rukou se dostala podstatná část francouzských akcií, nikoli však všechny. Nacistická správa se mohla zmocnit jen těch, jež se nacházely v Praze. Další jejich část, cca 30–40 tisíc, byla uložena ve Švýcarsku.⁷

V Báňské a hutní společnosti zamýšlela Böhmisches Union-Bank a jmenovitě Pohle udržet si rozhodující pozici i jinými mechanismy než přímou kapitálovou účastí, a to v první řadě rozprodáním jejích akcií svým klientům. Pohle předpokládal, že ti by tyto akcie deponovali u Böhmisches Union-Bank a přenesli na ni svá hlasovací práva. Rozhodně si ale nepřál, aby tuto společnost koupila některá říšskoněmecká skupina, jež by narušila či dokonce likvidovala pozice, které v Báňské a hutní společnosti pro „svou“ banku získal.

Realizace Pohleho projektu narážela na četná úskalí. Prvním z nich byla poměrně roztržštěná držba akcií. Z 250 000 akcií mohla Böhmisches Union-Bank kalkulovat jen s 98 000 z vlastnictví L Union Européenne Industrielle et Financière zadržovaných v Praze, které spravoval právě Pohle jako „poručník nepřítomného vlastníka“, a s dalšími zhruba 20 000 kusů. Z nich se na nostru Živnostenské banky mělo nacházet podle Pohlových informací něco kolem 8 % (cca 1600 kusů), 30 % (6000 kusů) kontrolovala Böhmisches Escompte-Bank a 28 % (5620 kusů) Böhmisches Union-Bank, zbývajících asi 34 % (cca 6780 kusů) se mělo nacházet v rukou klientů Živnostenské banky. Pohle předpokládal, že tyto akcie by byl schopen zajistit případnému zájemci.

Chtěl-li Pohle zajistit i do budoucna vliv Böhmisches Union-Bank v Báňské a hutní společnosti, musel ve lhůtě co nejkratší dokončit od léta 1939 několikrát přerušovaná jednání se Scheiderovou skupinou, neboť čas pracoval proti jeho zájmům. Po porážce Francie měl být totiž do Schneiderova koncernu v Creusot jmenován treuhänder a proslýchalo se, že se jím stane exponent Hermann Göring-Werke Röhnert, jenž by mohl uplatňovat své pravomoci i vůči koncernovým podnikům, tedy i vůči Báňské a hutní společnosti.⁸ Tím by byly poškozeny zájmy Böhmisches Union-Bank i Deutsche Bank v Berlíně, jež opatrně manévrovala mezi jednotlivými říšskoněmeckými firmami zájímajícími se o akcie Báňské a hutní držené francouzskou skupinou.

Počátkem října 1940 Schneiderova skupina projevila ochotu prodat svůj balík akcií Báňské a hutní společnosti. Deutsche Bank nepokládala za taktické, aby se přímo angažovala, a proto zajistila, aby se zástupci Schneiderovy skupiny v Paříži jednala Böhmisches Union-Bank, tedy její ředitel Walter Pohle.⁹ Koncem října 1940 Pohle odjel do Paříže, ne však přímo, nýbrž přes Berlín. Aby mohl sjednat a podepsat smlouvu o prodeji a koupi akcií Báňské a hutní společnosti, musel zajistit propuštění jejího generálního ředitele Aimée Lepercq ze zajateckého tábora v Nienburgu u Hannoveru. Oba pak odjeli do Paříže, kde byl celý obchod dojednán a uzavřen. V jeho důsledku přešly z francouzských do německých rukou jak akcie pražské Báňské a hutní společnosti, tak tzv. „Olscha-Gesellschaft“ (před pádem Polska Spółka Górnicza-Hutnicza Karwinna-Trzynieć S.A. Cieszyn).¹⁰

⁶ Tamtéž, fol. 170–189.

⁷ HADB Frankfurt a.M., Bd. P 06942, Bl. 13, Přípis ředitelství BUB (Pohle) ze dne 12. 9. 1940 představenstvu Deutsche Bank v Berlíně.

⁸ Král: c. d., s. 199.

⁹ HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 28–29, Přípis Deutsche Bank ze dne 10. 10. 1940 Pohlemu.

¹⁰ Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 40, Záznam Pohleho ze dne 4. 11. 1940 o jednání s Lepercqem v Paříži.

Prodejní cena převzatých akcií se podle jeho kalkulace pohybovala v rozmezí 22,010 miliónů až 24,212 miliónů marek (220,10 miliónů – 242,12 miliónů korun), rozdíl mezi ní a kupní cenou se pohyboval mezi 7,153 milióny až 9,355 milióny marek. Tento rozdíl měl být po rozprodání akcií říšskoněmeckým zájemcům poukázán říšskému ministerstvu hospodářství.¹¹ Nejdříve ovšem bylo nutno získané akcie francouzské straně zaplatit, a to měl být úkol zatím jen plánovaného bankovního konsorcia, jehož členy se staly ty banky, které Báňskou a hutní společnost financovaly, tedy Böhmische Union-Bank, Böhmische Escompte-Bank, na jedné straně její obchodní konkurent, na straně druhé z nacionálních důvodů její spojenec proti třetímu předpokládanému členu – Živnostenské bance. „Německá skupina“ se měla na výkupu francouzských akcií podílet 75 %, Böhmische Union-Bank 41,25 % a Böhmische Escompte-Bank 33,75 %, na Živnostenskou banku mělo připadnout 25 %.¹² Odměnu za správu akcií Báňské a hutní společnosti neměly tvořit podíly na ročních dividendách, nýbrž měla být zúčtována později, až po prodeji akcií, přičemž její výše měla odpovídat „obvyklým bankovním poplatkům“ za makléřské služby odvozeným z konečné prodejní ceny.¹³ Toto konsorcium mělo nabyté akcie spravovat pro Německou říši jako treuhänder.

Báňskou a hutní společnost nespouštěl ze zřetele říšskoněmecký koncern Hermann Göring Reichswerke. Svědčí o tom dopis říšskoněmeckého ministra hospodářství Waltra Funka říšskému protektorovi do Prahy, v němž se výslovně uvádělo: „Případné další rozhodnutí o balíku (akcií, DJ) Báňské a hutní společnosti a.s., stejně jako její sesterské společnosti v Trinci, spravovaný na můj pokyn Böhmische Union-Bank, bude následovat v souladu s budoucími nařízeními pana říšského maršála, který si tyto (společnosti, DJ) výslovně vyhradil“.¹⁴ V souladu se záměry Hermanna Göringa začal Funk rozpracovávat plán germanizace Báňské a hutní společnosti současně s koncentrací báňských a hutních podniků v Horním Slezsku. Předpokladem realizace tohoto plánu bylo vykoupení francouzských účastí na těchto podnicích. Zvláštní pozornost Berlín věnoval klíčovému z nich, a to S.A. des Forges et Aciéries Huta Bankowa vzhledem k její nezanedbatelné výrobní kapacitě. Ročně byla schopna produkovat 100 000 tun surového železa a 250 000 tun oceli. Současně ovládala řadu dalších podniků, zejména báňských. Druhým klíčovým podnikem ve Slezsku byla Interessen-Gemeinschaft für Bergbau- und Hüttenbetriebe Kattowitz.

Již v lednu 1941 přišel říšský ministr hospodářství W. Funk s první verzí projektu na ovládnutí obou klíčových podniků ve Slezsku cestou koncentrace slezských dolů a hutí prostřednictvím Báňské a hutní společnosti. Předsedovi správní rady Böhmische Union-Bank Oswaldu Röslerovi navrhl, aby si Böhmische Union-Bank navýšila z vlastních zdrojů akciový kapitál Báňské a hutní společnosti, tj. na kapitálový trh by se v příhodné době dostaly její „mladé akcie“, z jejichž prodeje by se získaly finanční prostředky pro nákup slezských podniků. Funk předpokládal, že jejich kurz by dosahoval

11 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 45–46, Přípis W. Pohla ze dne 6. 11. 1940 O. Röslerovi z Deutsche Bank Berlin. Podle definitivního vyúčtování BUB za 110 598 akcií zaplatila 151 634 478,50, tj. jednu akcií v nominální hodnotě 1500 korun získala za 1371,04 korun. Tamtéž, Bl. 122, Přípis Pohla ze dne 10. 2. 1941 H. Kehrlovi.

12 StA Nürnberg, Bestand KV Ankl. Dok. Fotok., Nr. 9007 NI, Přípis BUB (Pohle a Teckener) ze dne 17. 12. 1940 ředitelství Böhmische Escompte-Bank. Koncem roku 1940 BUB převzala od francouzské skupiny akcie Báňské a hutní společnosti. Podle stanoveného klíče činil podíl Böhmische Escompte-Bank (dále jen BEB) na jejím akciovém kapitálu 51 192 000 korun. Tamtéž, Přípis BUB (Pohle a Teckener) ze dne 23. 12. 1940 ředitelství Böhmische Escompte-Bank.

13 Tamtéž, Přípis BUB (Pohle a Rohde) ze dne 20. 11. 1940 ředitelství Böhmische Escompte-Bank.

14 Tamtéž, Přípis BUB (Pohle a Teckener) ze dne 17. 12. 1940 ředitelství Böhmische Escompte-Bank. V podstatě ve stejném duchu informoval ve svém přípisě říšský ministr hospodářství W. Funk předsedu správní rady BUB O. Röslera. Opakoval v něm, že prodej akcií Báňské a hutní společnosti se může realizovat jen s jeho souhlasem a že si vyhrazuje právo určit „konečného nabyvatele“.

120 % nominální hodnoty, tedy prodej by uhradil náklady Böhmische Union-Bank, poskytl by jí standardní provizi a zbytek, zdaleka ne zanedbatelný, by připadl německé říši.¹⁵ Realizace této finanční konstrukce se ale pro Böhmische Union-Bank ukázala být příliš velkým soustem.

O rok později se k této konstrukci vrátil Hans Kehrl působící v protektorátu jako zplnomocněný zástupce říšského ministra hospodářství Waltera Funka. V polovině ledna 1942 ji projednával s reprezentanty Böhmische Union-Bank, Oswaldem Röslerem a Walterem Pohlem. Kehrlův projekt byl založen obdobně jako předchozí Funkův na navýšení akciového kapitálu Báňské a hutní společnosti. Toto navýšení navrhoval realizovat pomocí kapitalizace podstatné části vlastních prostředků (rezerv) jak pražské Báňské a hutní společnosti, tak její těšínské sesterské společnosti, jež odhadoval na 115 miliónů marek. Předpokládal přitom fúzi obou společností.

Sumu potřebnou k zakoupení I. G. Kattowitz, Huta Bankowa a dalších podniků ve Slezsku měly poskytnout obě německé banky, Böhmische Union-Bank i Böhmische Escompte-Bank, převzetím všech „nových“ akcií Báňské a hutní společnosti v kurzu 120 %. Kehrl si uvědomoval, že tímto netradičním způsobem financované vydání „nových“ akcií srazí kurz všech akcií Báňské a hutní společnosti asi na 90 %, neboť její bonita by klesla o většinu vlastních rezerv. Röslera i Pohla však ujistňoval, že při jejich prodeji bude kurz podstatně vyšší. Do té doby měly „nové“ akcie oběma bankám zůstat ve vlastnictví jako zástava. Tento plán, s nímž Rösler vyslovil souhlas okamžitě a Pohle byl zdrženlivější, měl být předložen Hermannu Göringovi. Po získání jeho souhlasu se mělo přikročit k završení celého plánu, a to rozprodeji akcií.

Obě německé banky, Böhmische Union-Bank i Böhmische Escompte-Bank, měly zájem na tom, aby držba akcií byla rozptýlená. Roztříštěná držba jim totiž zajišťovala jistý vliv v Báňské a hutní společnosti, aniž by se na jejím kapitálu samy výrazně podílely. Kehrl jejich přání plně akceptoval.¹⁶ Domníval se totiž, že našel způsob, jak nastartovat proces koncentrace slezských dolů a hutí a současně vyřadit ze hry lokální zájmy. Starosta Katowic Winkler, mluvčí zájmové skupiny místních nacistických elit, totiž požadoval, aby slezské podniky byly uhrazeny nově vydanými akciemi Báňské a hutní společnosti.

Deutsche Bank s Kehrlovým plánem v zásadě souhlasila, nicméně navrhovala jisté změny. Hodlala využít skutečnosti, že do koncernu Deutsche Bank náležící Böhmische Union-Bank měla ve svých rukou kontrolní balík akcií Báňské a hutní společnosti, a proto si nárokovala kontrolu nad celou finanční operací. Deutsche Bank zamýšlela sama iniciovat vydání nové série akcií v rámci navýšení akciového kapitálu Báňské a hutní společnosti, jež by ovšem bylo financováno konsorciem bank stojících přirozeně pod jejím vedením. Z těchto finančních prostředků pak Báňská a hutní společnost měla odkoupit I. G. Kattowitz a Hutu Bankowa. Deutsche Bank předpokládala, že členy konsorcia by byly pouze německé banky. Říšskému ministerstvu hospodářství dokazovala, že navýšením akciového kapitálu Báňské a hutní společnosti cca o 45 miliónů marek získá toto již čistě německé konsorcium v Báňské a hutní společnosti konečně kýženou majoritu.¹⁷

15 HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 196, Dopis W. Funka ze dne 8. 1. 1941 O. Röslerovi.

16 Tamtéž, Bd. P 06860, Bl. 264–267, Aktenvermerk, betr. Berg- und Hüttenwerksgesellschaft (17. 1. 1942, Pohle).

17 Tamtéž, Bd. 6942, Bl. 305–306, Společný přípis Deutsche Bank a BUB ze dne 25. 2. 1942 říšskému ministerstvu hospodářství.

III.

Svůj propočet opírala Deutsche Bank o připravované převedení akciového kapitálu Báňské a hutní společnosti z korun na marky. V markách měl být vyjádřen sumou 75 miliónů.¹⁸ Tato výše akciového kapitálu nebyla konečná, Deutsche Bank k ní připočítala další „nové“ akcie v hodnotě přibližně 45 miliónů, jejichž vydání iniciovala na nákup slezských podniků. Podle jejich propočtů z tohoto 120 miliónového akciového kapitálu mělo jí vedené konsorcium bank držet akcie za 61,5 miliónu, zatímco zbývající ve výši 58,5 miliónu stále ještě zůstávaly rozmělněny mezi drobnými vlastníky. Akcie Báňské a hutní společnosti znějící již na říšské marky měly být uloženy v Berlíně v depotu Deutsche Bank, jež by se stala až do jejich prodeje jejich jediným správcem. Původní akcie znějící na koruny pak měly zůstat v Praze v depotu Böhmische Union-Bank až do okamžiku jejich zničení.¹⁹ Záměr deponovat akcie Báňské a hutní společnosti v Berlíně měl s výjimkou říšského ministerstva hospodářství zabránit všem úřadům, v prvé řadě Úřadu říšského protektora, případné manipulaci s nimi.²⁰

Do těchto jednání se již promítaly změny, jež přinášelo přenesení sídla Báňské a hutní společnosti z Prahy do Těšína, jak o tom rozhodla valná hromada společnosti na svém zasedání 16. října 1941.²¹ Toto rozhodnutí spolu s navyšováním akciového kapitálu, uložením nových akcií znějících na marky v Deutsche Bank i koncentrací báňských a hutních podniků v Horním Slezsku vedlo k završení germanizace pražské společnosti. Přenesení sídla do Těšína zásadně změnilo financování Báňské a hutní společnosti nyní již reorganizované v Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen O/S. Hlavní podíl na něm si zajistily berlínské velkobanky – Deutsche Bank a Dresdner Bank. Obě byly členy bankovního konsorcia, jež těšínské společnosti poskytlo nový úvěrový rámec ve výši 70 miliónů marek. Dalšími jeho členy byla Böhmische Union-Bank, Böhmische Escompte-Bank a konečně s nejmenším podílem i Živnostenská banka. Vedení bankovního konsorcia ovšem převzala Deutsche Bank.²²

Podle pokynu říšského ministerstva hospodářství měla být někdejší pražská Báňská a hutní společnost germanizována „kapitálovým zakotvením v říši“, jež by zajistilo „úměrné snížení protektorátního vlivu“. Při výměně „starých“ akcií za „nové“ proto říšské ministerstvo hospodářství vydalo pokyn, aby tzv. starým akcionářům, o nichž se předpokládalo, že se jedná převážně o osoby českého původu, nebyla přiznána jinak obvyklá výhoda přednostního a zvýhodněného nákupu „nových“ akcií.²³

Výměna a umístování akcií Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen byly svěřeny bankovnímu konsorciu v čele s Deutsche Bank. Jí ovládaná bankovní skupina měla umísťovat 33,55 % z celkového počtu nových akcií (Deutsche Bank Berlin 15,05 %, Böhmische Union-Bank Praha 10,50 %, Creditanstalt Wien 8,00 %). Skupině Dresdner Bank

18 Převedení akciového kapitálu z korun na marky při jeho současném navýšení schválila valná hromada Báňské a hutní společnosti 6. 7. 1942. Spisovna Městského soudu Praha – obchodní rejstřík, B XXIII 220, fol. 10–11.

19 HADB Frankfurt a. M., Bd. 6942, Bl. 307, Společný přípis Deutsche Bank a BUB ze dne 25. 2. 1942 říšskému ministerstvu hospodářství.

20 Tamtéž, Bd. 6860, Bl. 266, Aktenvermerk, betr. Berg- und Hüttenwerksgesellschaft (17. 1. 1942, Pohle).

21 SOA Praha, fond KSO Praha, B XXIII 220, kart. 1957, fol. 408, Přípis Kreisgericht im Handelssachen in Prag ze dne 31. 12. 1941 adresovaný Amtsgericht in Tetschen. Pražská Báňská a hutní společnost se dnem 11. 1. 1943 změnila v pobočný závod Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen. Spisovna Městského soudu Praha – obchodní rejstřík, B XXIII 220, fol. 10–11, Výpis z obchodního rejstříku okresního soudu v Polském Těšíně.

22 Podíly na konsorciálním úvěru Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen O/S byly rozděleny následovně: Deutsche Bank Berlin 32,5 %, BUB Praha 17,0 %, Dresdner Bank Berlin 26,5 %, BEB Praha 14,0 %, Živnostenská banka Praha 10,0 %. MF ČR Praha, registratura BUB, svazek 2420, Deutsche Bank Berlin, Filialen separat Bd. 75, Přípis BUB ze dne 4. 6. 1942 sekretariátu Deutsche Bank Berlin.

23 HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06861, Bl. 019, Aktenvermerk (6. 6. 1942).

bylo vyčleněno 27,45 % akcií (Dresdner Bank Berlin 11,75 %, Böhmische Escompte-Bank Praha 9,00 %, Länderbank Wien 6,70 %). Zbývajících 39 % bylo rozptýleno mezi dalších osm peněžních ústavů (Commerzbank Berlin 8,00 %, Berliner Handelsgesellschaft 5,00 %, Reichs-Kredit-Gesellschaft Berlin 5,00 %, Delbrück, Schickler & Co. Berlin 3,00 %, Allgemeine deutsche Credit-Anstalt Leipzig 4,00 %, Živnostenská banka Praha 8,00 %, v. Nicolai Wien 3,00 %, Schoeller & Co. Wien 3,00 %).²⁴

Přidělenou kvótu akcií ale říšskoněmecké a rakouské banky mohly obdržet až v okamžiku „skutečného prodeje“. V případě, že stanovený limit nevyčerpají, zbylé akcie měly zůstat v držení Deutsche Bank, jež by je i nadále spravovala podle pokynů říšského ministerstva financí.²⁵ Vzhledem k záměru převést kapitál Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen do říšskoněmeckých rukou, pro protektorátní banky, Böhmische Union-Bank, Böhmische Escompte-Bank a Živnostenskou banku, platila podle rozhodnutí Hanse Kehrla jiná pravidla. K prodeji jim Kehrl přidělil akcie v nominální hodnotě do čtyř miliónů marek, ovšem oprávněním k jejich prodeji disponovaly pouze německé banky, Böhmische Union-Bank a Böhmische Escompte-Bank. Účast Živnostenské banky v bankovním konsorciu byla omezena výhradně na finanční operace nesouvisející s prodejem akcií.²⁶

Nabyvatelem akcií Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen mohla být výhradně německá klientela na bankovním konsorciu participujících říšskoněmeckých a rakouských bank. Pro oblast protektorátu se počítalo s klientelou Böhmische Union-Bank a Böhmische Escompte-Bank tvořenou částečně říšskými, zejména však protektorátními Němci (tzv. Volksdeutsche). Kehrl ve snaze zabránit burzovním spekulacím po německých bankách požadoval, aby pro umístění akcií vyhledávaly takové zájemce, kteří budou v koupi těchto akcií spatřovat formu uložení kapitálu. V souladu se zájmy bank omezoval volný nákup akcií jednotlivým zájemcem částkou 250 000 marek jejich nominální hodnoty. Chtěl-li některý z nich překročit tuto hranici, musel žádat o jeho souhlas.

Ne všechny nové akcie Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen v nominále padesát miliónů marek určené k volnému prodeji se na něj skutečně dostaly. V první řadě se totiž jimi měly kompenzovat likvidované akcie či podíly německých vlastníků přebíraných hornoslezských firem, např. Deutsche Laura či I.G. Kattowitz. Tento úkol Kehrl svěřil pěti berlínským bankám (Dresdner Bank, Deutsche Bank, Commerzbank, Delbrück, Schickler & Co. a Reichs-Kredit-Gesellschaft), jež měly německé držitele akcií přebíraných firem kompenzovat ze „své“ kvóty nových akcií Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen v nominální hodnotě 5 630 500 říšských marek. Těmto bankám současně uložil, aby Flickovu koncernu umožnily získání akcií až do výše 4 000 000 marek nominále. Pro členy správních orgánů a vedoucí zaměstnance těšínské společnosti Kehrl vyčlenil další balík akcií v hodnotě dva milióny marek nominále.²⁷ Zbýající akcie v nominální hodnotě 38 369 500 marek mělo být členy bankovního konsorcia rozprodáno podle stanoveného klíče v kurzu 136 %.²⁸ Do pokladny říšského ministerstva financí by v případě prodeje všech těchto akcií přibýlo asi 13 miliónů marek.

24 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 228, Přípis Kehrla (RWM) ze dne 4. 8. 1942 představenstvu Deutsche Bank (řediteli Bechtolfovi).

25 Tamtéž, Bd. P 06861, Bl. 018–019, Aktenvermerk (6. 6. 1942).

26 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 229, Přípis Kehrla (RWM) ze dne 4. 8. 1942 představenstvu Deutsche Bank (řediteli Bechtolfovi).

27 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 229, Přípis Kehrla (RWM) ze dne 4. 8. 1942 představenstvu Deutsche Bank (řediteli Bechtolfovi).

28 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 234, Přípis prokuristy Deutsche Bank J. Christiana ze dne 20. 8. 1942 Helmutu Feyhovi z BUB.

V Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen si Deutsche Bank hodlala udržet svou vedoucí pozici jako držitel majoritního balíku akcií. K jeho zmnožení využívala služeb Böhmsche Union-Bank, která pro ni v protektorátu vyhledávala a vykupovala akcie dříve Báňské a hutní společnosti Praha, které byly ještě v držení židovských vlastníků. Dokonce zajistila, aby říšské ministerstvo financí „objednalo“ u Böhmsche Union-Bank výkup „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti. Záhy se však ukázalo, že výkup „židovských“ akcií nebyl jednoduchým problémem.

Přípravu výkupu „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti zahájila Böhmsche Union-Bank již v roce 1940. Po dohodě s říšským ministerstvem hospodářství v Berlíně požádala říšského protektora o součinnost arizačního oddělení skupiny hospodářství jeho úřadu v Praze, a ta jí byla přislíbena. Spuštění akce však zkomplikoval spor o cenu akcií. Úřad říšského protektora se spokojil s cenou, která byla zaplacená za francouzské účasti, tj. s 1350 korunami za akcii. Byl připraven dát zelenou i nucenému výkupu těchto akcií v případě, že by se židovský vlastník zdráhal je prodat.²⁹ S uvedenou cenou ale nesouhlasily německé bezpečnostní okupační orgány – Devisenschutzkommando a gestapo, které spravovaly majetek konfiskovaný ve prospěch říše. Aktuální kurz akcií Báňské a hutní společnosti na pražské burze se totiž pohyboval kolem 370 marek. Spor byl nakonec přenesen do Berlína a vedl ke kompetenčním sporům mezi říšskými ministerstvy hospodářství a financí.³⁰ Výkup „židovských“ akcií oddálilo i jednání obou německých bank, Böhmsche Union-Bank a Böhmsche Escompte-Bank, o společném postupu a dělbě zisků.

Výkup „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti v nominální hodnotě 1500 korun zahájila Böhmsche Union-Bank již v dubnu 1941, ale do konce srpna následujícího roku se jí podařilo získat jen 4498 kusů v kurzu 3320 korun na jednu akcii.³¹ Kromě nich ještě získala dalších 842 akcií z Vídně prostřednictvím tamního bankovního domu C. Steinhäusser & Co. z vlastnictví vídeňských židů, v přepočtu 3750 korun za akcii.³² Důvodem byla vysoká poptávka na pražské burze po akciích prosperujících, a tudíž dividendu přinášejících podniků. Báňská a hutní společnost mezi ně patřila. Zatímco v březnu 1942 se její akcie prodávaly za 3800 korun, o dva měsíce později jejich kurz stoupl na 610 marek (6100 korun) za kus. Takový vývoj kurzu ztěžoval získávání akcií od židovských vlastníků.³³

Počátkem září 1942 Deutsche Bank sumarizovala rozložení a pohyb „židovských“ akcií nacházejících se na území protektorátu. Měla zjištěno, že v depotu Majetkového úřadu říšského protektora (Vermögensamt des Reichsprotektors) bylo uloženo celkem 7713 německou okupační mocí zabavených „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti Praha a dalších 548 kusů se nacházelo v depotu Vystěhovaleckého fondu (Auswanderungsfond).³⁴ Podle propočtů Deutsche Bank celkový počet „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti měl dosahovat počtu 12 560 kusů. Z nich Böhmsche Union-Bank se souhlasem říšského protektora převedla na její konto do Berlína 9246 akcií. Na základě těchto údajů Deutsche Bank očekávala převedení zbývajících částí.³⁵ Za tyto akcie Böhmsche Union-Bank platila pevně stanovený kurz ve výši 3320 korun, jenž byl říšským

29 StA Nürnberg, Bestand KV Ankl. Dok. Fotok., Nr. 9007 NI, Přípis BUB (Pohle a Rohde) ze dne 20. 11. 1940 ředitelství Böhmsche Escompte-Bank.

30 HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 93, Přípis W. Pohla ze dne 6. 12. 1940 K. Klamischovi, členu představenstva Deutsche Bank.

31 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 236 a 240, Přípisy BUB ze dne 21. 8. 1942 adresované Deutsche Bank v Berlíně.

32 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 237, Přípis BUB ze dne 21. 8. 1942 adresovaný Deutsche Bank v Berlíně.

33 Tamtéž, Bd. P 06860, Bl. 210–211, Přípis BUB ze dne 3. 6. 1942 adresovaný Creditanstalt-Bankverein Wien.

34 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 307, Přípis prokuristy Deutsche Bank J. Christiana ze dne 7. 9. 1942 H. Peyhovi z BUB.

35 Tamtéž.

protektorem zvýšen o pětiprocentní přírůstek.³⁶ Jejich kurz na burze se ale mezitím vyšplhal na 9730 korun, k němu se však v případě, kdy transakce s akciemi byly prováděny na pokyn říšského ministerstva hospodářství, nepřihlíželo.

Akcie uložené u Majetkového úřadu se zpravidla ještě formálně nacházely v židovském vlastnictví. Jejich koupě byla možná jen případ od případu „po prověření majetkových poměrů dřívějších židovských vlastníků“. Böhmische Union-Bank odhadovala, že na získání těchto akcií bude zapotřebí nejméně jednoho roku, komplikovaly je dědické a jiné právní záležitosti. Nicméně „arizační“ referát Úřadu říšského protektora je měl postupně přebírat a předávat Böhmische Union-Bank.³⁷ Vzhledem k tlaku říšského ministerstva hospodářství na uzavření celé záležitosti probíhalo toto předávání rychlým tempem. Do konce října 1942 bylo do Berlína předáno 3465 „židovských“ akcií.³⁸ Deutsche Bank tak soustředila všechny dostupné akcie Báňské a hutní společnosti, a proto se rozhodla přikročit prostřednictvím bankovního konsorcia, v jehož čele stála, k umístění nových na marky znějících akcií společnosti BERGHUETTE, Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen, do níž Báňská a hutní vplynula.

Z akciového kapitálu společnosti BERGHUETTE ve výši 125 miliónů říšských marek se v depotu Deutsche Bank v Berlíně soustředily akcie v celkové nominální hodnotě 87 351 500 marek. Tato suma vznikla realizací tří transakcí – navýšením akciového kapitálu o 50 miliónů marek, repatriací akcií Báňské a hutní společnosti Praha nacházejících se původně ve vlastnictví L Union Européenne Industrielle et Financière Paris, jejichž nominální hodnota činila v přepočtu 29 208 000 marek a z původně „židovských“ akcií v přepočtené nominální hodnotě 8 143 500 marek. Tyto „židovské“ akcie pocházely ze dvou zdrojů – vídeňského (3 426 000 marek) a pražského (4 717 500 marek).³⁹

Část akciového kapitálu BERGHUETTE měla předem určeného vlastníka. Balík akcií v nominální hodnotě 3 208 000 marek byl určen členům bankovní skupiny vlastnících obligací I.G. Kattowitz, jež se měnila v součást těšínské společnosti. Akcionářům do této společnosti přecházející Laurahütte byly přenechány akcie v nominální hodnotě 2 110 000 marek. Další balík s akciemi 1 316 000 marek nominálně náležel správě a vedoucím zaměstnancům BERGHUETTE. Podle pokynů říšského ministerstva hospodářství získala říšskoněmecká společnost Borsig Kokswerke akcie BERGHUETTE, Tetschen v nominální hodnotě 1 000 000 marek. Tisíc akcií znějících na 300 000 marek mělo obdržet Haupttreuhandstelle Ost v Katowicích. Říšské ministerstvo hospodářství si vymínilo podržet akcie v nominální hodnotě 1 500 000 marek, z nichž akcie za 1 000 000 rezervovalo pro akcionáře společnosti Saturn A.G. a zbývající akcie za 500 000 marek nominálně mělo pro „nepředvídané případy“, mezi něž výhledově řadilo zejména ovládnutí Královedvorských železáren v protektorátu.⁴⁰ Akcie v nominální hodnotě 76 000 000 marek připadly k rozprodání členům bankovního konsorcia s výjimkou Živnostenské banky.⁴¹

36 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 305, Přípis BUB ze dne 4. 9. 1942 adresovaný sekretariátu Deutsche Bank v Berlíně.

37 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 304, Přípis BUB ze dne 4. 9. 1942 adresovaný sekretariátu Deutsche Bank v Berlíně.

38 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 318, Zinsenstaffel (20. 9. 1942) a Bl. 327, Anlage z. Brief vom BUB (22. 10. 1942).

39 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 330, Übersicht über die Placierungstransaktion betreffend Berghütte Aktien (prosinec 1942).

40 Tamtéž.

41 Původně se předpokládalo, že prostřednictvím bankovního konsorcia budou umístěny akcie v nominální hodnotě 81 125 500 marek. HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 237, Přípis Deutsche Bank ze dne 31. 10. 1942 říšskému ministerstvu hospodářství.

Říšské ministerstvo hospodářství požadovalo po Deutsche Bank, jíž svěřilo vedení transakcí souvisejících s akcemi BERGHUETTE Tetschen, aby je v co možno nejkratším termínu ukončilo.⁴² Vše nasvědčuje tomu, že teprve v září či až v průběhu října 1942 byla mezi německé zájemce umístěna k rozprodání určená část „nových“ akcií této společnosti. Jejich prodej byl zahájen uvedením balíku v nominální hodnotě 500 000 marek na německé burzy a balíku v hodnotě 200 000 marek nominále na burzu pražskou. Celou akci Deutsche Bank kontrolovala, neboť byla povinna předat říšskému ministerstvu hospodářství soupis všech, kteří do nákupu akcií těšínské společnosti vložili více jak 20 000 marek.⁴³ Na burze již akcie pražské Báňské a hutní společnosti patřily vzhledem ke své trvalé a relativně vysoké ziskovosti k nejvyhledávanějším, jejich kurz vyháněla do výše neukojená poptávka po cenných papírech. Ta se nutně musela přelít i do poptávky po nových akciích BERGHUETTE Tetschen, jejichž přitažlivost musel zvyšovat pro prodej pevně stanovený mimořádně výhodný kurz. Určeny byly výhradně pro německou klientelu na bankovním konsorciu se podílejících říšských či rakouských bank a ta si je rychle rozebrala.

Podle vyúčtování z konce roku 1942, jež Deutsche Bank předložila říšskému ministerstvu hospodářství, činily náklady spojené se získáním 87 351 500 akcií Berg- und Hüttengesellschaft Tetschen celkem 85 213 044, 73 marek. Umísťovány byly v kurzu 136 %, resp. 140 % – jejich prodej tedy vynesl částku 121 168 785,10 marek. Po započítání 2,5 % provize zúčastněných bank, burzovní daně a tisku prospektů činil zisk z celé transakce 33 766 281,80 marek, které Deutsche Bank převedla na účet říšského ministerstva hospodářství.⁴⁴

Jestliže akciový kapitál BERGHUETTE Tetschen činil 125 000 000 marek a depotem Deutsche Bank prošly do konce roku 1942 akcie v nominální hodnotě 87 351 500 marek, jež se dostaly výhradně do německých rukou, pak mimo přímou kontrolu Deutsche Bank zůstal akciový kapitál ve výši 37 648 500 marek, tj. cca 125,5 tisíce akcií. Tyto akcie roztroušené mezi drobné „árijské“ akcionáře měly svůj původ v akciích pražské Báňské a hutní společnosti a původně představovaly polovinu jejího akciového kapitálu. Germanizace těchto akcií byla provedena klasickou cestou, jak se zbavit menšinových akcionářů, navýšením akciového kapitálu těšínské společnosti, jejíž součástí se Báňská a hutní společnost stala.

Německé vedení BERGHUETTE Tetschen usilovalo i po ukončení transakcí s akcemi Báňské a hutní společnosti realizované pod vedením říšského ministerstva hospodářství o získání kontroly nad dosud unikajícími akcemi a Deutsche Bank mu v tom byla nápomocna. Deutsche Bank vyhledávala na přání BERGHUETTE akcie Báňské a hutní společnosti i na území tzv. Staré říše, neboť předpokládala, že se objeví mezi jinými akcemi konfiskovanými jejich židovským vlastníkům. Agenda s těmito akcemi byla původně soustředěna u Majetkové správy vrchního finančního prezidia v Berlíně (Vermögensverwertungsstelle beim Oberfinanzpräsidium Berlin-Brandenburg), později ale dislokována na jednotlivá vrchní finanční prezidia podle místa bydliště židovského majitele akcií. Akcie samy byly uloženy v Pruské státní bance (Preussische Staatsbank).⁴⁵ Pruská státní banka si podržela ty z nich, které propadly ve prospěch říše na základě 11. nařízení k zákonu o říšském občanství, ostatní, jež byly konfiskovány z jiných důvodů, předala oddělení cenných papírů Říšské banky (Deutsche Reichsbank. Wertpapierab-

42 HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 308, Přípis prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 7. 9. 1942 Peyhovi z BUB.

43 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 237–238, Přípis Deutsche Bank ze dne 31. 10. 1942 říšskému ministerstvu hospodářství.

44 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 331, Übersicht über die Placierungstransaktion betreffend Berghütte Aktien (prosinec 1942).

45 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 344, Přípis prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 21. 12. 1942 Dr. v. Loebensteinovi z BERGHUETTE.

teilung). Jak zjistilo vedení BERGHUETTE dotazem na vrchního finančního prezidenta ve Vídni (Oberfinanzpräsident Wien), „židovské“ akcie BERGHUETTE nacházející se na území Východní marky (Ostmark) také propadly ve prospěch říše. Vedení BERGHUETTE mělo své informace o praxi „arizačních“ úřadů v „dunajských a alpských župách“ a domnívalo se, že část hledaných „židovských“ akcií se ve Východní marce stále nachází. Zcela odlišná situace byla v Protektorátu Čechy a Morava, kde okupační úřady dbaly o průběžné předávání akcií Báňské a hutní společnosti, resp. BERGHUETTE, které byly konfiskovány Majetkovým úřadem, do rukou k tomu pověřené Böhmsche Union-Bank.⁴⁶

Již v průběhu posledního čtvrtletí 1942 Böhmsche Union-Bank od okupačních orgánů převzala 470 akcií Báňské a hutní společnosti Praha, jež byly konfiskovány jejich židovským majitelům.⁴⁷ Tyto akcie, stejně jako předchozí, byly převedeny do Deutsche Bank. O akcie se Deutsche Bank dělila s Dresdner Bank v poměru 55 % : 45 %. Tento poměr byl jimi sjednán pro realizaci všech bankovních obchodů vyplývajících z financování těšínské společnosti BERGHUETTE.⁴⁸ Uvedených 470 akcií včetně dalších, pocházely-li ovšem z židovského vlastnictví, byly říšským ministerstvem hospodářství určeny pro „volksdeutsche Aktionärgruppe“ Saturn Bergbau-Gesellschaft. Menší partie „židovských“ akcií Báňské a hutní společnosti se objevovaly i později. Tak např. v lednu 1943 signalizoval Majetkový úřad při říšském protektoru do Berlína Deutsche Bank, že jí v nejbližší době nabídne další akcie Báňské a hutní společnosti v nominální hodnotě přibližně 200 000 marek.⁴⁹ Počátkem května 1943 Deutsche Bank potvrzovala Böhmsche Union-Bank příjem konfiskované židovské akcie Báňské a hutní společnosti v nominální hodnotě 175 800 marek spolu s dividendou za rok 1942.⁵⁰ Jimi byl doplněn balík akcií, který říšské ministerstvo hospodářství drželo v Deutsche Bank pro tzv. zvláštní případy.⁵¹ Do srpna 1943 bylo ke stejnému účelu využito dalších prostřednictvím Böhmsche Union-Bank převzatých „židovských“ akcií v nominální hodnotě 22 500 marek.⁵² Byly to však již jen poslední zbytky, které však přesto zpevňovaly nedávno nabytý německý charakter mohutného báňského a hutního komplexu zvaného BERGHUETTE Tetschen.

Závěr

Germanizace pražské Báňské a hutní společnosti jako jednoho z největších hutních komplexů byla provedena kombinací několika postupů. Prvním bylo vykoupení francouzských účastí, neboť jejich prostřednictvím získala v ní třetí říše prostřednictvím Böhmsche Union-Bank majoritní postavení. O tom, že se tento výkup konal pod nátlakem z německé strany, nemůže být pochyb – sjednaná nízká kupní cena je výmluvným dokladem. Následovalo navýšení akciového kapitálu, jeho převedení na marky ve

46 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 352–353, Přípis BERGHUETTE Tetschen ze dne 4. 1. 1943 prokuristovi Deutsche Bank Christianovi.

47 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 347, Přehled akcií Báňské a hutní společnosti Praha předaných Deutsche Bank v období od 26. 10. do 17. 12. 1942.

48 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 349, Přípis Deutsche Bank ze dne 6. 1. 1943 říšskému ministerstvu financí.

49 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 355–356, Přípis prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 8. 1. 1943 říšskému ministerstvu hospodářství.

50 Tamtéž, Bd. P 06942, Bl. 361, Přípis prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 8. 5. 1943 BUB.

51 Tento balík akcií představoval akciový kapitál ve výši půl miliónu marek. Deutsche Bank z něj na základě příkazu říšského ministerstva hospodářství převedla akcie ve výši 360 000 marek nominále na bankovní dům Hardy & CO., G.m.b.H. HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 332, Přípis prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 8. 5. 1943 říšskému ministerstvu hospodářství.

52 HADB Frankfurt a. M., Bd. P 06942, Bl. 371, Berechnung über den sich aus der Aufnahme von RM 9000 Berghütte-Aktien für das Reich ergebenden Nutzen (24. 7. 1943); Bl. 278 a 398, Přípisy prokuristy Deutsche Bank Christiana ze dne 6. a 23. 8. 1943 říšskému ministerstvu hospodářství; Bl. 390, BUB-Effekten-Kauf vom 20. 8. 1943.

vnuceném, nadhodnoceném kurzu ke koruně, přičemž německá strana přijala opatření, aby se nově vydané akcie nedostaly do českých rukou. Proces germanizace společnosti pak byl dokončen přenesením jejího sídla z Prahy do Těšína, tedy na říšskoněmecké území. Celý tento proces byl provázen arizací akcií Báňské a hutní společnosti, jež v něm sehrála sice nepominutelnou, nicméně jen doprovodnou roli.

Metody germanizace českého hospodářského prostoru v období německé okupace na příkladu Báňské a hutní společnosti Praha

Drahomír Jančík

Abstrakt

Báňská a hutní společnost Praha představovala v meziválečném Československu jeden ze tří nejvýznamnějších hutních podniků. Vzhledem ke svému úzkému napojení na zbrojní průmysl měla mimořádný strategický význam. Krátce po vzniku Československa, v roce 1920, si v ní zajistila majoritní účast francouzská *L'Union Européenne Industrielle et Financière* náležící Schneiderově skupině. Do organizační struktury koncernu Báňské a hutní společnosti zasáhly politické změny – po mnichovské konferenci zabralo Polsko oblast Karviné a Trince, v níž se nacházela její sesterská společnost (uhelné doly, vysoké pece, ocelárna, válcovna, drátovna). Po rozbití Česko-Slovenska z ní vznikla samostatná společnost, které se po zahájení války a pádu Polska zmocnila říšskoněmecká *Haupttreuhandstelle-Ost*, neboť majoritním vlastníkem této společnosti byl francouzský, tedy „nepřátelský“ kapitál. O její ovládnutí, stejně jako o ovládnutí Báňské a hutní společnosti uvnitř Protektorátu Čechy a Morava, sváděla urputný zápas řada říšskoněmeckých koncernů, např. *Hermann Göring Reichwerke*. Po vypuknutí války byl správou té části akcií Báňské a hutní společnosti francouzského majoritního vlastníka, která se nacházela v Praze, pověřen říšský Němec Walter Pohle, exponent *Deutsche Bank* a v protektorátu ředitel její filiálky *Böhmische-Union Bank*. Pohle sehrál klíčovou roli při germanizaci Báňské a hutní společnosti, když pro třetí říši sjednal odkoupení jejích akcií vlastněných *L'Union Européenne* a uložených v *Banque de France* za mimořádně výhodnou cenu. Pohle se řídil plánem říšského ministerstva hospodářství koncentrovat báňskou a hutní základnu ve Slezsku. Cílem bylo obnovit dřívější jednotu Báňská a hutní společnosti a vyřazením židovských a českých akcionářů v ní zajistit říšskoněmecký vliv. Germanizace Báňské a hutní společnosti byla provedena přenesením centrály z Prahy do Těšína a změnami v držbě jejích akcií jednak organizovaným výkupem (zejména v rámci tzv. arizace židovských cenných papírů) a v důsledku navýšení jejího akciového kapitálu a výměny „starých“ akcií za „nové“ znějící již na říšské marky. Tímto opatřením byl vyřazen „český vliv, neboť nabyvatelem „nových“ akcií mohla být jen německá klientela.

Klíčová slova: hospodářské dějiny Československa 1939–45; arizace židovského majetku; germanizace českých zemí.

The Methods of the Germanisation of Czech Economic Area during the German Occupation on example the Mining and Metallurgical Compagny Prague

Abstract

In the inter-war Czechoslovakia, the Báňská a hutní společnost Praha (Mining and Metallurgical Compagny Prague) represented one of the three most important metallurgical companies. Thanks to its close connection to the armament industry it had an extreme strategic importance. Shortly after the foundation of Czechoslovakia, in the year 1920, the French L'Union Européenne Industrielle et Financière belonging to Schneider's group secured a major share in it. The organization structure of the Báňská a hutní společnost was affected by political changes – after the München Conference Poland annexed the region of Karviná and Třinec, where its sister societies were situated (coal mines, blast furnaces, steel plant, rolling mill, wire mill). After the split of Czecho-Slovakia it became an independent company, which was after the beginning of the war and after the fall of Poland taken over by the German Haupttreuhandstelle-Ost because the major owner of the company was French, therefore the “alien” capital. A number of German Reich concerns, e.g. Hermann Göring Reichwerke, were striving furiously to control it, as well as to control the Báňská a hutní společnost within the Protectorate of Bohemia and Moravia. After the beginning of the war the control over a part of shares of the Báňská a hutní společnost of the French major owner, situated in Prague, was delegated to the Reich German Walter Pohle, an exponent of the Deutsche Bank and the director of the affiliation of the Deutsche Bank in the Protectorate, the Böhmisches-Union Bank. Pohle played a key role during the Germanization of the Báňská a hutní společnost, when he negotiated the repurchase of its shares owned by L'Union Européenne and stored in the Banque de France for a bargain price. Pohle followed a plan of the Reich Ministry of Economy to concentrate the mining and metallurgical base in Silesia. Its aim was to renew the former unity of the Báňská a hutní společnost and to ensure the influence of the German Reich in it by the elimination of its Jewish and Czech share-holders. The Germanization of the Báňská a hutní společnost was carried out by the transfer of its headquarters from Prague to Těšín and by the changes in the ownership of its shares by an organized repurchase (especially within the framework of the so-called aryanization of Jewish bonds) and therefore by the increase of its share capital and the exchange of the “old” shares for the “new” ones, with the value in German Marks. By this measure, the “Czech influence” was disabled, as the transferees of the “new” shares could be only Germans.

Key words: Czechoslovak economic history 1939–45; aryanization of the Jewish property; germanisation of the Czech Lands